

Justitieutskottets betänkande

1981/82: 1

om skyldighet för polismän att bära synliga namn- eller nummerbe- teckningar

Motion

I motion 1980/81:1186 av Maj Britt Theorin m. fl. (s) krävs att riksdagen hos regeringen begär förslag om personliga identifikationsbrickor för poliser.

Enligt motionärerna har många människor, inte minst invandrare, ofta överväldigande svårigheter att kunna hävda sin rätt och föra en dialog med polisen på grund av språksvårigheter. Motionärerna menar att detta inte underlättas av att man inte vet vem man talar med. Enligt motionärerna är det viktigt att allmänheten ges möjligheter att identifiera poliser i samhällstjänst; en nummer- eller namnbricka på synlig plats på polisens uniform medverkar till detta. Motionärerna hänvisar avslutningsvis till förhållandena i Storbritannien och USA.

Nuvarande förhållanden

Namnbrickor

Det finns inga föreskrifter om namnbrickor eller nummerbrickor för polismän. Det förekommer dock att polismän bär namnbrickor. I de yttranden utskottet har inhämtat med anledning av motionen förekommer vissa uppgifter i detta hänseende. Sälunda uppger polisstyrelsen i Stockholm att det sker på polismännens egna initiativ och att namnbrickor bara bärs av polismän med särskilt utåtriktad och servicebetonad verksamhet såsom trafikundervisning eller brottsförebyggande verksamhet. Polismännen vid Arlanda flygplats bär fotolegitimation på synlig plats; det krävs för tillträde till olika delar av flygplatsen och är en del av flygplatsens säkerhetssystem.

Skyldighet för polisman att uppge sitt namn

Det finns ingen uttrycklig föreskrift som ålägger polismännen att uppge sitt namn eller att legitimera sig. År 1947 föreslog en statlig utredning att det skulle införas en föreskrift som ålade polisman att uppge sitt namn då han tillfrågades om det (SOU 1947:45 s. 15, 106). Förslaget har inte förverkligats.

Justitieombudsmannen (JO) har vid flera tillfällen behandlat frågan om

polisman's skyldighet att i tjänsten lämna upplysning om sitt namn (JO:s ämbetsberättelse 1978/79 s. 69 med hänvisningar och 1979/80 s. 98). År 1978 uttalade JO följande.

Vid all myndighetsutövning bör eftersträvas en så stor öppenhet som möjligt och i enlighet härmed äger envar som berörs av ett beslut som meddelats av en befattningshavare i allmän tjänst rätt att på begäran erhålla vederbörande beslutsfattare's namn. Skyldighet att på förfrågan lämna namnuppgift gäller i princip också polismän som gör ett ingripande eller någon annan åtgärd i tjänsten, vilket betonats av JO i tidigare beslut. Det förefaller självklart att varje person som blir föremål för ett ingripande från polisens sida har rätt att få upplysning om den ingripande polismannens namn om han så önskar. Även en inte direkt inblandad person kan emellanåt tänkas ha berättigad anledning att få veta en viss polisman's namn. Emellertid måste undantag från den allmänna regeln godtas. Som också uttalats i JO:s tidigare beslut har avsteg från skyldigheten ansetts kunna ske, då någon i trakasserings-syfte eller eljest utan grundad anledning begär att få veta polismannens namn eller om trängande tjänsteuppgift eller i övrigt särskilda omständigheter talar däremot. Med trakasserings-syfte har JO närmast avsett att själva begäran skulle innebära trakassering. Man kan som exempel tänka sig att en person utan annat syfte än att irritera polismannen eller störa honom i hans tjänsteutövning skulle fråga efter dennes namn. I en sådan eller liknande situation kan det enligt min mening inte åligga polismannen att lämna uppgiften. Jag kan emellertid inte tro annat än att dessa situationer är ovanliga. I allmänhet torde man kunna utgå från att en person som begär polismannens namn har en rimlig orsak därtill; om han gör det med tanke på en eventuell anmälan i anledning av en åtgärd som polismannen vidtagit, är det självfallet inte fråga om trakasserings-syfte i här avsedd betydelse. Det är därvid oväsentligt om den tilltänkta anmälan är befogad eller ej. Den bedömningen får göras senare i vanlig ordning, om det blir aktuellt. Jag vill alltså understryka vikten av att polisman så långt det är möjligt tillmötesgår den som önskar få upplysning om vem polismannen är.

Polislegitimation

JO har också behandlat frågan om polismän i tjänst är skyldiga att styrka sin identitet (JO:s ämbetsberättelse 1977/78 s. 136, 1978/79 s. 71 och 1979/80 s. 98). År 1977 uttalade han att det ligger i sakens natur att polisman under tjänstgöring skall ha legitimationshandling på sig för att på begäran kunna styrka sin identitet. En föreskrift i ämnet har utfärdats nyligen. Enligt 74 § polisinstruktionen (1972:511, ändr. 1981:735) i dess lydelse fr. o. m. den 1 september 1981 skall sålunda polisman under tjänstgöring medföra s. k. tjänstekort för polisman (polislegitimation), om inte särskilda skäl föranleder annat.

Historik

En skyldighet för polismän att bära nummerbeteckningar har tidigare funnits i Sverige. Numret fanns på uniformskragen. Systemet med nummer

började införas under 1850-talet och kom att brukas i flertalet städer. År 1919 anhöll Svenska polisförbundet hos polischeferna att numren skulle avskaffas. Det resulterade i att skyldigheten att bära synliga nummerbeteckningar upphävdes. Detta skedde successivt – för Stockholms del fr. o. m. oktober 1919.

I Svenska polisförbundets skrivelse till polischeferna konstaterades inledningsvis att numren inte behövdes. Vidare framhölls att de verkade nedsättande för polismännen och deras anseende och det sades att detta förhållande inte kunde förnekas eftersom "endast döda och mindre aktade ting vanligen benämnas och betecknas med nummer". Frågan om trakasserier togs också upp. Enligt skrivelsen fick polismännen i samband med ingripanden ofta höra att man skulle komma ihåg deras nummer och publicera det i tidningsartiklar; avsikten med detta var att polismännen sedermera skulle "misstänkliggöras inför allmänheten och av denna trakasseras och förföljas". Det sades att så hade skett i flera fall. Vidare framhölls att det angivna förhållandet kunde påverka polismännen så att de kunde komma att tveka i utförandet av sin tjänst. Ytterligare ett argument som togs upp var att polismännens ansvarskänsla och strävan att höja denna borde "omhuldas så att allt som förringar och nedsätter polisman... avlägsnas".

I skrivelsen återopades vidare att flera grupper av statstjänstemän inte längre bar synliga nummer. Slutligen anförde man att polispersonalen i Köpenhamn och Kristiania (Oslo) befriats från skyldigheten att bära synliga nummer.

Förhållandena i några andra länder

Norden

I Island är obefordrad polispersonal skyldig att bära ett synligt nummer på uniformen. I de nordiska länderna i övrigt är polismännen inte skyldiga att bära namn- eller nummerbrickor.

Förbundsrepubliken Tyskland

I Förbundsrepubliken Tyskland finns ingen central bestämmelse om särskilda namnbrickor för polismän.

Polismännen bär med sig – ej synligt – särskilda identitetshandlingar som de skall kunna uppvisa vid behov. I Västberlin har från politiskt håll framförts förslag om att den lokala polisen, "Schutzpolizei", skall bära namnbrickor. Någon bestämmelse härom har dock inte kommit till stånd. Detta kan, enligt vad som uppgetts för utskottet, antas bero på politisk oenighet om lämpligheten av att ha namnbrickor och på att starka invändningar har gjorts från polisens sida. Man har också diskuterat att ha en försöksperiod med namnbrickor men något försök har inte kommit till stånd.

När det gäller skyddet för den enskilde polismannens integritet har följande upplysts.

Polismännen har enligt allmänna grundsatser rätt till personlig integritet. Enligt rättspraxis innebär detta även att polismännen är civilrättsligt skyddade mot att fotografisk bild, som identifierar dem i tjänsteutövning, publiceras utan tillstånd. Syftet med polisens integritetsskydd torde vara att enskilda polistjänstemän inte skall utsättas för påtryckningar som förhindrar dem att verkställa opinionsmässigt impopulära beslut.

Storbritannien

Polismännen i Storbritannien kan identifieras genom en bokstav och ett nummer på uniformsaxeln. Bokstaven anger i vilket distrikt polismannen tjänstgör. Numret hänför sig till den enskilde polismannen och används allmänt inom polisorganisationen, ofta i stället för namnet. När en polisman slutar sin tjänstgöring inom ett distrikt tas numret över av en nyanställd.

Frågan diskuterades för fem sex år sedan. Då fanns det förslag dels om att också polismännens namn skulle anges, dels om att nummeruppgiften skulle avskaffas. Det första förslaget förkastades då det ansågs kunna göra personliga trakasserier möjliga. Att ange polismannens nummer inom organisationen ansågs däremot värdefullt ur identifikationssynpunkt. En enskild kan få kunskap om vilken polisman som bär ett visst nummer endast om polismannen själv eller polischefen medger det. Vid klagomål mot polismän torde regeln vara att namnet inte lämnas ut då redan numret ger möjlighet att identifiera polismannen så att ärendet kan handläggas.

Österrike

I Österrike bär polismännen inte synlig namnbricka på uniformen. De är dock skyldiga att på uppmaning visa upp ett kort på vilket namn och tjänsteställning anges. Någon debatt om synliga namnbrickor förekommer inte i Österrike.

USA

I flertalet delstater i USA bär polismännen metallbrickor med namn och tjänstegrad. Som regel finns också ett registreringsnummer ingraverat på brickan. Det är dock svårt att avläsa på långt håll. Namnet och tjänstegraden framträder däremot tydligt. Enligt uppgift har man från både allmänhetens och polisens sida funnit systemet fungera väl. Från ett håll har berättats att någon politisk eller facklig diskussion inte har förekommit. Från ett annat har uppgivits att det i början förekom motstånd från poliskåren när systemet infördes i New York för några år sedan.

Polisberedningen

I april 1981 fattade riksdagen ett principbeslut om allmänna riktlinjer för en reform av polisväsendet (prop. 1980/81:13, JuU 24, rskr 210). I beslutet förutsattes att arbetet med det praktiska genomförandet av reformen skulle anförtros en till justitiedepartementet knuten polisberedning. Denna har numera tillkallats (Dir. 1981:27).

Remissyttranden

Inledning

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från JO, riksåklagaren (RÅ), rikspolisstyrelsen (RPS), polisstyrelserna i Stockholms, Landskrona, Malmö och Göteborgs polisdistrikt. Svenska polisförbundet, JUSEK-Förbundet för jurister, samhällsvetare och ekonomer samt av Svenska journalistförbundet. RÅ har bifogat yttranden från överåklagarna i Stockholms, Malmö och Göteborgs åklagardistrikt samt från länsåklagaren i Gävleborgs län. En sammanställning av de yttranden som utskottet har anhängit om finns i *bilaga* till detta betänkande. I det följande ges en sammanfattning av remissutfallet.

Sammanfattning av remissyttrandena

Inledning

Det är bara två remissinstanser som är helt positiva till motionsförslaget. Det är också bara ett fåtal som är helt negativa till förslaget. De flesta remissinstanserna är tveksamma men anser – eller tar åtminstone inte avstånd från tanken – att frågan bör övervägas närmare eller att man bör starta en försöksverksamhet för att få ytterligare underlag för ett ställningstagande. En remissinstans, Svenska polisförbundet, anser att effekten av den nya regeln i polisinstruktionen om legitimation bör avvaktas. Vissa av remissinstanserna skiljer i sin bedömning mellan sådana identifikationsbrickor som endast anger ett nummer och sådana med polismannens namn.

De remissinstanser som är helt positiva är JO och Svenska journalistförbundet. JO tillstyrker att riksdagen verkar för att det införs en skyldighet för polismän i uniform att bära identifikationsbricka. Svenska journalistförbundet anser att polismän i uniform bör bära en identifikationsbricka med nummer. Enligt förbundet bör polismannens namn inte sättas ut på brickan. RPS och minoriteten i polisstyrelsen i Stockholms distrikt är motståndare till förslaget.

Att frågan närmare övervägs, t. ex. av polisberedningen, förespråkas av RÅ, polisstyrelsen i Malmö polisdistrikt och JUSEK. Polisstyrelsen i Göteborgs distrikt anser att frågan torde kunna hänskjutas till polisbered-

ningen. De remissinstanser som förordar eller kan tänka sig en försöksverksamhet – eventuellt först efter ytterligare överväganden – är polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt (majoriteten), polisstyrelserna i Landskrona och Malmö polisdistrikt samt JUSEK. Om den allmänna opinionen kräver namnbricka anser Svenska polisförbundet att en frivillig försöksverksamhet bör startas och att man bör ta ställning till frågan först efter en utvärdering av försöksverksamheten.

Argument för motionsförslaget

JO konstaterar att allmänheten med ett system med namnbrickor utan större svårighet skulle kunna få kunskap om vem en viss polisman är även när denne på grund av t. ex. en brådskanie och besvärlig tjänsteåtgärd inte kan lämna namnuppgift. *JO* hävdar vidare att det är sannolikt att sådana konflikter som ibland uppstår i samband med att allmänheten begär uppgift om en polismans namn i det närmaste kommer att upphöra om polismännen bär namnbrickor.

Polisstyrelsen i Malmö polisdistrikt anför att de polismän som godtagit förslaget i huvudsak har ansett att polismannens anonymitet i förhållande till allmänheten skulle minska om polismännen uppträdde öppet med namn. Deras yrkeskunnande skulle bli mer respekterat. Vidare skulle öppenheten möjligen begränsa intresset av trakasserier. En liknande synpunkt för *JO* fram. Han menar att risken att trakasserier på grund av tjänsteåtgärder skall öka kan betraktas som försumbar; snarare bör det förhållandet att polismän individualiseras genom en namnskyld kunna väcka den insikten att poliserna är vanliga människor och inte bara anonyma representanter för en diffus samhällsmakt.

Polisstyrelsen i Landskrona polisdistrikt menar att ett införande av personliga namn- eller nummerbrickor kan ses som ett sätt att betona polisens vilja och intention att förbättra sitt umgänge med allmänheten. Polisstyrelsen anför vidare att allmänheten härigenom lätt kan få en informell kontakt med polisen; detta gagnar båda parter inte minst polisen själv vid utövande av sådana arbetsuppgifter där samarbetet med allmänheten kan vara av avgörande betydelse. Även *polisstyrelsen i Stockholm (majoriteten)* tar upp frågan om förhållandet mellan polisen och allmänheten och anser att det inte är uteslutet att namnbrickor skulle ha en positiv inverkan härvidlag.

Argument mot motionsförslaget

Några av remissinstanserna konstaterar att namn- eller nummerbrickor inte behövs för tjänsteutövningen. *RPS* anför således att det alltid går att få en polismans identitet klarlagd om det behövs. *Polisstyrelsen i Göteborgs polisdistrikt* och *polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt (majoriteten)* gör uttalanden av liknande innebörd.

Det vanligaste argumentet mot ett system med namn- eller nummerbrickor är att polismännens identitet behöver skyddas i vissa situationer. Bl. a. *RÅ* anför att polisman i allmänhet och särskilt den som har yttre tjänst inte sällan – inom och utom tjänsten – utsätts för våld, trakasserier och hot som inte bara riktar sig mot honom själv utan också mot hans anhöriga. *RÅ* menar att ett system med nummerbrickor kan vara en rimlig avvägning mellan intresset att den som kommer i kontakt med polisen skall veta vem han har att göra med.

Enligt *RPS* kan man inte utesluta att skyldighet att bära t. ex. namnbricka skulle innebära att risken för trakasserier ökar. Mot bakgrund härav och då polispersonalens identitet redan i dag kan fastställas utan svårighet finner *RPS* inte skäl medverka till att polispersonalen mot sin vilja åläggs att bära t. ex. namnbricka. Bland argument som polispersonalen i *Malmö polisdistrikt* anfört mot att bära namnbricka är att trakasserier skulle underlättas. *Polisstyrelsen i Landskrona polisdistrikt* nämner risken för trakasserier o. d. som en nackdel som användning av namnbrickor kan medföra.

Som redan antytts redovisas en annan uppfattning av *JO*. Han behandlar sådana trakasserier som kan drabba polismännen på grund av tjänsteåtgärder, och uttalar att farhågorna för att de skulle öka om polismännen bar namnbrickor är överdrivna. Med den långtgående skyldighet att uppge sitt namn som polismännen har kan enligt *JO* risken för att sådana trakasserier skall öka betraktas som försumbar.

Ytterligare ett argument framförs i yttrandet från *polisstyrelsen i Malmö polisdistrikt*. Där uppges att den polispersonal som är negativ till namnbrickor bl. a. anför att systemet med namnbrickor skulle innebära att polismännen känner sig osäkra och utlämnade då de ingriper i besvärliga situationer. Från samma håll har uppgivits att polismännen under den tid de var skyldiga att ha nummer på uniformerna kände sig särbehandlade i förhållande till andra yrkeskategorier.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet en motion i vilken framförs önskemål om att polismännen skall ha synliga namn- eller nummerbeteckningar på sina uniformer.

Det förekommer att polismän har sitt namn på uniformen. Det sker på deras eget initiativ. Några föreskrifter i ämnet finns inte. De polismän som bär namnbrickor torde i allmänhet vara sådana som har särskilt utåtriktade och servicebetonade arbetsuppgifter, t. ex. trafikundervisning och brottsförbyggande verksamhet.

Polismännen anses enligt uttalanden av justitieombudsmannen vara skyldiga att i tjänsten lämna upplysningar om sitt namn. Detta gäller dock inte om någon frågar efter namnet i trakasseringssyfte eller annars utan grundad anledning. Polismännen anses inte heller vara skyldiga att uppge sitt

namn om trängande tjänsteuppgifter eller andra särskilda omständigheter talar mot det.

Under tjänstgöring är polismännen skyldiga att medföra s. k. tjänstekort för polismän (polislegitimation). Denna föreskrift gäller sedan den 1 september i år. Redan tidigare hade polismännen i allmänhet med sig identitetskort vid tjänstgöring.

Under senare delen av 1800-talet och under 1900-talets två första decennier fanns en skyldighet för polismän att bära synliga nummer på uniformen. Systemet med nummer avskaffades efter framställning från fackligt håll. De argument som då åberopades mot skyldigheten att bära nummerbrickor var bl. a. att den medförde att polismännen riskerade att trakasseras och att systemet med nummerbrickor verkade nedsättande för polismännen.

I en del andra länder är polismännen skyldiga att bära synliga namn- eller nummerbeteckningar. Polismännen i Storbritannien kan identifieras genom en bokstav och ett nummer på uniformsaxeln. I flertalet delstater i USA bär polismännen metallbrickor på vilka namnet är ingraverat. I Island gäller en skyldighet för obefordrade polismän att bära ett synligt nummer på uniformen. I de nordiska länderna i övrigt är polismännen inte skyldiga att bära namn- eller nummerbrickor.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från justitieombudsmannen, riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, fyra lokala polisstyrelser, Svenska polisförbundet, JUSEK – Förbundet för jurister, samhällsvetare och ekonomer – samt från Svenska journalistförbundet.

De flesta remissinstanserna är tveksamma till om polismännen bör åläggas skyldighet att bära namn- eller nummerbrickor. De anser dock, eller tar åtminstone inte avstånd från tanken, att frågan bör övervägas närmare eller att man bör starta en försöksverksamhet för att få ytterligare underlag för ett ställningstagande. De enda som är helt positiva till motionsförslaget är justitieombudsmannen och Svenska journalistförbundet. Journalistförbundet anser dock att polismännens namn inte bör sättas ut på brickorna. Bland de remissinstanser som är negativa till förslaget kan här nämnas rikspolisstyrelsen som inte anser sig kunna medverka till att polispersonalen mot sin vilja åläggs att bära namnbrickor. Svenska polisförbundet anser i första hand att man bör avvakta effekten av den nya regeln om att polismännen skall medföra polislegitimation under tjänstgöring.

Utskottet kan instämma i det syfte som ligger bakom motionsförslaget, nämligen att underlätta kontakterna mellan polisen och allmänheten. Enligt utskottets mening är det möjligt att ett system med identifikationsbrickor, och då särskilt ett system med namnbrickor, skulle kunna medföra vissa fördelar i detta hänseende. Att införa ett sådant system skulle kunna ses som en ökad öppenhet från polisens sida mot allmänheten. Det skulle också kunna få till effekt att allmänheten upplevde att det var lättare att få naturlig kontakt med poliskårens representanter. För motionsförslaget talar också att

det måste vara lättare för allmänheten att få reda på en viss polismans namn om det anges på uniformen; polismännen är emellertid redan nu i allmänhet skyldiga att uppge sina namn och det är därför tveksamt om ett genomförande av motionsförslaget skulle medföra några större förbättringar i det här hänseendet.

Den fråga som remissinstanserna har ägnat störst uppmärksamhet under remissbehandlingen är huruvida risken för trakasserier mot polismännen och deras anhöriga skulle öka om polismännen bar namnbrickor. Flertalet remissinstanser anser att så är fallet. Det är bara en remissinstans, justitieombudsmannen, som har annan uppfattning. Han menar att risken för att trakasserier skulle öka kan betraktas som försumbar, eftersom polismännen redan nu har en långt gående skyldighet att uppge sina namn.

Utskottet hyser förståelse för uppfattningen att polismännens identitet bör kunna skyddas i vissa situationer och den omständigheten att många inom poliskåren anser att ett system med namnbrickor skulle ha negativa konsekvenser i detta hänseende måste enligt utskottets mening tillmätas vikt vid bedömningen av motionesspörsmålet. Utskottet vill också framhålla att det inte är uteslutet att effekten av en sådan reform som motionärerna förespråkar i vissa enskilda fall kan bli motsatt den motionärerna åsyftar om reformen genomförs mot polismännens vilja.

Enligt utskottets mening finns det således starka skäl som talar mot den av motionärerna förespråkade reformen och utskottet är inte berett att på nu föreliggande utredningsmaterial tillstyrka att den genomförs. Utskottet anser dock att det är ett angeläget intresse att alla uppslag som syftar till att förbättra kontakterna mellan polisen och allmänheten tas till vara. Som redan tidigare har nämnts anser utskottet att det är tänkbart att den av motionärerna förespråkade reformen kan ha en sådan effekt. Med hänsyn härtill anser utskottet det lämpligt att den nyligen tillkallade parlamentariskt sammansatta polisberedningen ägnar frågan uppmärksamhet. Utskottet förutsätter att så sker utan någon särskild åtgärd från riksdagens sida och avstyrker med det sagda bifall till motionen.

Avslutningsvis vill utskottet framhålla att det, oavsett frågans fortsatta behandling, är angeläget att polismyndigheterna genom praktiska åtgärder underlättar för de polismän som så vill att bära namnbrickor.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1980/81:1186.

Stockholm den 3 november 1981

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s) och Stina Eliasson (c).

Sammanställning av remissyttranden

JO:

Jag tror mig veta att det inom poliskåren finns ett motstånd mot namnbrickor främst av det skälet att man fruktar att bli trakasserad, om allmänheten utan vidare kan inhämta namnuppgifter. Det torde här vara fråga om ett annat slag av trakasserier, nämligen sådana som kan drabba polismannen på grund av en tjänsteåtgärd. Enligt min mening är dessa farhågor överdrivna. Med den långtgående skyldighet att uppgi namn som redan finns kan risken för att sådana trakasserier skall öka betraktas som försumbar. Snarare bör väl det förhållandet att polismän individualiseras genom en namnskylt kunna väcka den insikten att poliserna är vanliga människor och inte bara anonyma representanter för en diffus samhällsmakt.

Från allmänhetens synpunkt skulle namnbrickor på polisuniformen innebära att man utan större svårighet kan få reda på vem man har att göra med även om polismannen i fråga på grund av t. ex. en brådskanie och besvärlig tjänsteåtgärd just då inte kan lämna namnuppgift. Vidare kan det ge ett incitament eller en hjälp att lägga namnet på minnet. Det kan inte vara ovanligt att den som i något sammanhang träffar på en polisman glömmer att ta reda på namnet eller missuppfattar en muntlig uppgift därom, vilket kan medföra att han måste spåras via tjänstgöringslistor eller på annat sätt. För polismannens del bör det på motsvarande sätt vara en fördel att namnet framgår av en bricka, vilket underlättar för honom att lämna uppgifter om hans identitet. Sannolikt kommer också sådana konflikter som ibland uppstår i samband med begäran om namnuppgift att närmast upphöra.

Jag vill erinra om att en stor del av personalen på kriminalvårdsanstalterna är skyldig att bära tjänstebricka under tjänstgöring.

På grund av det anförda vill jag tillstyrka att riksdagen verkar för att det införs en skyldighet för polismän i uniform att bära identifikationsbricka.

RÅ:

Polisman i allmänhet och särskilt den som har yttre tjänst utsätts inte sällan inom och utom tjänsten för våld, trakasserier och hot, som inte blott riktar sig mot honom själv utan även mot hans anhöriga. Det är i hög grad angeläget att sådana övergrepp begränsas och då de förekommer beivras i största möjliga utsträckning. Omständigheter av det slag som nu nämnts talar i och för sig för att polismäns identitet i vart fall i vissa situationer kan behöva skyddas. Å andra sidan finns skäl som talar för att den allmänhet som kommer i kontakt med polisen skall veta vem han har att göra med. En sådan ordning råder för övrigt numera på många andra områden, där enskilda befattningshavare har kontakt med allmänheten. Därtill kommer att polisman som regel inte kan undandra sig att lämna uppgift om vem han är. En rimlig avvägning av de

nämnda intressena skulle kunna vara att förse polis i uniform med tydlig nummerbricka i syfte att för bl. a. invandrare med språksvårigheter underlätta identifieringen av enskild polisman. Givetvis måste den närmare utformningen av en eventuell sådan reform ske så att den enskilde polismannens berättigade integritetsintressen tillgodoses. I linje med vad som uttalas i flera av de bilagda remissvaren finns det därför enligt min mening anledning att närmare överväga om polisman i uniform bör bära någon form av identitetsbricka. Frågan synes, som länsåklagaren i Gävleborgs län antyder, kunna övervägas inom ramen för det reformarbete beträffande polisens uppgifter, utbildning och organisation m. m., varom riksdagen nyligen fattat beslut...

RPS:

Polisens tjänsteuppgifter löses i normalfallen utan att fråga om personals identitet uppstår. I de fall ett klarläggande av identiteten behövs finns alltid möjlighet att få denna i sista hand genom kontakt med det aktuella polisdistriktet.

Man kan inte utesluta att skyldighet att bära t. ex. namnbricka skulle innebära att risken för trakasserier ökar. Mot bakgrund av detta och då polispersonalens identitet redan i dag kan fastställas utan svårighet då så behövs finner rikspolisstyrelsen inte skäl medverka till att polispersonalen mot sin vilja åläggs att bära t. ex. namnbricka.

Polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt:

Majoriteten:

Namnbrickor eller liknande är inte erforderliga ur tjänstesynpunkt. Styrelsen anser emellertid att det inte är uteslutet att namnbrickor skulle ha en positiv inverkan på förhållandet mellan polis och allmänhet. I princip skulle styrelsen därför kunna tänka sig i varje fall en försöksverksamhet med namnbrickor.

Minoriteten:

(Reservation av ledamöterna Cederschiöld, Holmér, Pålsson och tjänstgörande ledamoten Nilsson)

Reformen är emellertid i högsta grad beroende av medverkan från dem som skall bära brickorna. Stockholmsavdelningen av Svenska polisförbundet har tagit bestämt avstånd från förslaget främst med hänsyn till en befärad risk för trakasserier.

Med hänsyn till vad som anförts från fackligt håll får styrelsen därför föreslå att motionen avslås.

Polisstyrelsen i Landskrona polisdistrikt:

Förevarande motion innehåller i och för sig inga nyheter för befattningshavarna i Landskrona polisdistrikt. En polisman i distriktet tog sig före 1975 att anbringa sitt namn på polisuniformen. Efter beslut av rikspolisstyrelsen togs det emellertid bort. Polisstyrelsen bifogar fotokopior av reportage i *Polistidningen* nr 5/75. Såvitt polisstyrelsen kan finna synes erfarenheterna – med beaktande av den korta tidsrymden – varit positiva. Även om distansen mellan polismannen och allmänheten försvann, måste i sammanhanget även beaktas att det kan finnas nackdelar såsom trakasserier, hotelser m. m. Förvisso gäller redan i dag skyldighet för polismannen att uppge sitt namn om någon frågar. Undantag härför förefinns ---

Inom många serviceyrken – affärer, banker och sjukhus – används namnbrickor. Sammalunda är fallet vad gäller brandkåren: Självfallet kan polisen – som ett allmänhetens serviceorgan – icke jämföras med övriga sådana framför allt p. g. a. dess repressiva roll.

Införandet av personliga namn- eller nummerbrickor på polisuniformen kan också ses som ett sätt att inför allmänheten betona polisens vilja och intention att förbättra sitt umgänge med allmänheten. Härvid kan allmänheten lätt få en informell kontakt med polisen. Något som gagnar båda parter och inte minst polisen själv vid utövandet av andra arbetsuppgifter, där samarbetet med allmänheten kan vara av avgörande betydelse. Polisstyrelsen har full förståelse för de polismän, som är negativa till personliga identifikationsbrickor p. g. a. risken att utsättas för trakasserier under icke tjänstetid.

Med beaktande av vad ovan anförts är det måhända så att fördelarna trots allt uppväger nackdelarna. Polisstyrelsen är dock av den uppfattningen, att försöksverksamhet i ett antal polisdistrikt av olika storleksordning bedrivs innan definitiv ståndpunkt tas i frågan.

Polisstyrelsen i Malmö polisdistrikt:

I Malmö polisdistrikt har en undersökning genomförts för att söka klarlägga den enskilde polismannens inställning till ett förslag om att bära namnbricka. Undersökningens resultat kan sammanfattas enligt följande.

Större delen av de polismän som uttalat sig vid undersökningen har ställt sig avvisande till förslaget att bära namnbricka.

Polismän tillhörande kvarterspolisorganisationen har till övervägande del godtagit ett system med namnbricka. Det bör emellertid framhållas att dessa polismän utför speciella arbetsuppgifter. Sålunda deltar de inte i uttryckningsverksamheten där konfrontationerna med allmänheten erfarenhetsmässigt är störst.

De polismän som godtagit förslaget har i huvudsak angett att polismannens anonymitet i förhållandet till allmänheten skulle komma att minska om polismannen uppträdde öppet med sitt namn. Polismannens yrkeskunnande skulle bli mera respekterat. Öppenheten skulle möjligen även begränsa intresset av att på olika sätt trakassera polismannen i form av obefogade anmälningar eller klagomål till massmedia.

Den polispersonal som avvisat systemet med namnbrickor har som skäl framhållit följande:

1 När polismän förut på sin uniform bar tjänstgöringsnummer kände sig personalen särbehandlad i förhållande till andra yrkesgrupper. Trakasserianmälningar förekom trots att polismannen på den tiden arbetade under relativt lugna förhållanden.

2 Det finns en risk för att personer som utsatts för polisingripanden kan ta till repressalier i form av t. ex. telefontrakasserier, hot och förföljelser inte bara mot polismännen utan även mot deras familjemedlemmar. Detta förekommer redan i dag i viss omfattning. Bärande av namnbricka skulle underlätta sådana trakasserier.

3 Systemet med namnbricka skulle innebära att polismannen känner sig osäker och utlämnad då han ingriper i besvärliga situationer. Särskilt polismän med ovanliga namn och deras anhöriga kunde komma att känna sig utsatta då ett ovanligt namn lätt ihågkommes eller lätt påträffas i t. ex. telefonkatalogen. För närvarande har detta medfört att en del polismän har hemligt telefonnummer.

4 Vid vittnesmål i domstolen i Malmö tillfrågas numera den enskilde polismannen endast om namnet i den tilltalades närvaro och inte om adressuppgifter för att undvika obehag för polismannen och dennes anhöriga.

5 En uniformsklädd polisman medför alltid sin legitimationshandling (tjänstekort). Vid varje tjänsteingripande är polismannen skyldig att på begäran visa handlingen eller om så bedöms lämpligare uppge sitt namn för den mot vilken ett ingripande företas, såvida det inte står klart för polismannen, att namnuppgiften kan komma att utnyttjas i trakasserande syfte. Därutöver har allmänheten alltid möjlighet att på polisstationen få upplysning om polismannens identitet sedan uppgift lämnats om tiden och platsen för polisingripandet. Detta är en tillräcklig garanti för att få reda på namnet på den polisman som ingripit.

Några statistiska uppgifter som visar i vilken omfattning polismän och anhöriga till polismän verkligen utsatts för trakasserande handlingar i Malmö polisdistrikt finns inte att tillgå.

Ett system med namnbrickor kan i och för sig vara ett sätt att på sikt mjuka upp relationerna mellan polis och allmänhet. Förslaget kan emellertid icke enligt polisstyrelsens mening för närvarande mot polismännens bestämda avrådande genomföras i Malmö polisdistrikt utan att menligt inverka på arbetsmotivationen. Systemet synes dock närmare böra undersökas inom rikspolisstyrelsen och om så bedöms lämpligt på försök prövas i ett antal polisdistrikt av olika storlek.

Polisstyrelsen i Göteborgs polisdistrikt:

Det är viktigt att allmänheten ges möjlighet att kunna identifiera polismän under deras tjänstgöring. Detta är redan i dag tillgodosett enär varje polisman under tjänstgöring skall ha legitimationshandling på sig för att på begäran kunna styrka sin identitet. Polisman är i princip skyldig att legitimera sig utom i fall då någon i trakasserings syfte eller i övrigt utan grundad anledning begär att få veta polismans namn eller om brådskande tjänsteuppgifter eller liknande lägger hinder i vägen. Polismännen tillmötesgår också så

långt det är möjligt den som önskar få upplysning om vem polismannen är.

Frågan om bärande av namnbrickor har diskuterats vid olika tillfällen och inom någon ort varit föremål för frivillig försöksverksamhet. En samlad bedömning ger vid handen att endast ett fåtal polismän önskar bära namnbrickor på uniformen och då vid tjänstgöring på polisstationer, vid kvarterspolistjänstgöring, vid skolundervisning och liknande. Något förbud att bära namnbrickor föreligger icke.

Ovilligheten att obligatoriskt bära namnbrickor i yttre tjänst hänför sig främst till att polismännen riskerar att utsättas för trakasserier för att de utfört ett för någon eller några obekvämt arbete. Det torde icke heller vara nödvändigt att förse polisman i yttre tjänst med namnbrickor att obligatoriskt bäras. Man kan med stor exakthet klargöra vilken eller vilka polismän som agerat i en viss situation enär polismännen utsättes att tjänstgöra inom visst angivet område eller i visst fordon.

Då frågan i sin helhet berör polisen – allmänheten torde den kunna hänskjutas till polisberedningen.

Svenska polisförbundet:

Namnbricka för polismän har diskuterats inom förbundet under ett flertal år. I yttranden till Rikspolisstyrelsen såväl 1976 som 1979 har förbundet föreslagit att därest den allmänna opinionen kräver att polismän ska bära namnbricka, bör till en början försöksverksamhet startas i några polisdistrikt och att man därefter utvärderar resultatet och tar ställning i frågan. En förutsättning för sådan försöksverksamhet är dock att enhetliga namnbrickor framtas och att Rikspolisstyrelsen som arbetsgivare svarar för erforderliga kostnader. Av yttrandena framgår vidare att sådan försöksverksamhet måste ske på frivillig basis enär det knappast enligt förbundet kan anses försvarligt att påtvinga en polisman namnbricka mot dennes vilja. Någon sådan försöksverksamhet har inte startat på grund av den stora kostnad ett framtagande av namnbricka skulle innebära för arbetsgivaren. Förbundet finner i nuläget ingen anledning att ändra tidigare gjorda ställningstaganden. I sammanhanget bör framföras att en namnbricka och i synnerhet en nummerbricka inte är den garanti för identifiering av en polisman som framförs i motionen.

Avslutningsvis vill förbundet framhålla det arbete som för närvarande pågår inom Justitiedepartementet med ändringar i polisinstruktionen. På förslag från Svenska polisförbundet har frågan om legitimering blivit föremål för särskild prövning och det diskuteras för närvarande att i polisinstruktionen inta en bestämmelse om polismans skyldighet att kunna legitimera sig.

Förbundet föreslår med anledning av detta arbete att ett legitimeringssystem i enlighet med det som framförs i motionen bör avvaktas i väntan på ändring i polisinstruktionen och de effekter en sådan ändring kan medföra.

JUSEK, Förbundet för jurister, samhällsvetare och ekonomer:

Förslag av ungefärligen den nu aktuella innebörden har vid olika tillfällen diskuterats inom polisväsendet. Olika synpunkter har därvid framkommit. Frågan synes tarva en ingående analys före ett definitivt ställningstagande. Spörsmålet bör därför lämpligen analyseras av polisberedningen jämte alla de andra frågor av polisiär policykaraktär, som beredningen kommer att få taga ställning till. Den praktiska lösningen bör ges i författningar/anvisningar i anslutning till den kommande polislagen.

JUSEK är för sin del inte främmande för att tillgodose motionärernas önskemål i form av en på lämpligt sätt avpassad försöksverksamhet. Denna bör i så fall ske inom de polisiära grenarna receptions-, kvarterspolis- och trafikövervakningstjänst. Däremot vill JUSEK med hänsyn till de betänkligheter, som framförts i olika sammanhang från personalhåll, f. n. inte tillstyrka försöksverksamhet vid övervakningssektion.

Därest departementet skulle finna en försöksverksamhet lämplig bör den ske i förslagsvis tre olika polisdistrikt i storlekshänseende och efter samråd med vederbörande personalorganisationer.

Svenska journalistförbundet:

Svenska journalistförbundet tillstyrker motionen.

Varje polisman i uniform bör bära en personlig identifikationsbricka med nummer och eventuellt även gradbeteckning. Genom att inte sätta ut polismannens namn på identifikationsbrickan utsätter man inte polismannen för några onödiga risker i arbetet, t. ex. i form av trakasserier. Namnet på polismannen ska därför automatiskt inte lämnas ut till envar som efterfrågar namnet utan detta sker först när det bedöms vara påkallat, t. ex. i samband med en anmälan mot en polisman.